

**РІВЕНЬ ОЗЕЛЕНЕННЯ РЯДУ МАЛИХ МІСТ КИЇВЩИНИ
ЯК ІНДИКАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Наведено аналіз розподілу земельного фонду ряду малих міст Київської області. Досліджено рівень озеленення міст та його відповідність нормативним показникам.

Ключові слова: мале місто, земельний фонд, зелені насадження.

Історичне освоєння людиною територій, зростання площі забудови викликало порушення природних систем в таких межах, перетин яких змусив світову спільноту розробити концепцію стійкого розвитку територій для можливості збереження її для нащадків [1].

Малі міста – найпоширеніша категорія міст України, їх кількість становить понад 75 % від загальної. В них проживає близько 20 % міського населення країни. Наразі дослідження екологічної ситуації урбанізованого середовища стосувалися, як правило, великих міст. Саме це спонукало до розгляду ситуації саме у малих містах і, насамперед, Київської агломерації, де малі міста можуть виконувати функцію відпочинкової зони для столичних мешканців. На думку С.І. Топилко [7] малі міста є проміжною ланкою між більшими містами і сільськими поселеннями й найбільш деградованою ланкою в урбаністичному процесі. Водночас, на думку Г.П. Петришина, мале місто можна вважати психологічно комфортним стереотипом урбанізованого середовища [5]. Порівняно із крупними містами малі міста вирізняються спрощеною системою озеленення, часто – відсутністю позаміського озеленення (або його ігноруванням), нижчими нормативними показниками.

¹⁶ ©Зібцева О.В.

Оптимізація екологічної ситуації міських територій передбачає, передусім, проведення аналізу їх стану, зокрема й озеленення. Екологічні індикатори сталого розвитку територій характеризують якість життя людей, стан навколишнього середовища, вплив антропогенної діяльності на природні екосистеми. Як екологічні індикатори для міських територій пропонувалося розглядати кількісні показники наявних площ заповідних і природно-рекреаційних територій та лісових угідь [6]. Згідно даних З.В. Герасимчук [1] сприятливе співвідношення забудованої території і зелених насаджень наразі не витримано навіть у більшості обласних центрів України, а сільськогосподарське освоєння земель перевищує екологічно допустимий рівень у більшості регіонів. Тенденція щодо забудови вільних територій за рахунок скорочення зеленої зони міст обумовлює втрату земельних екологічно важливих резерватів міста та екологічного пріоритету в процесі містобудування.

Взяті до розгляду міста Київщини належать до VI групи міст – з населенням 20–50 тис. чол., два з яких – історичні (Вишгород і Фастів). Розташовані міста у зоні мішаних лісів, області Київського Полісся (Вишгород) та у лісостеповій зоні, Київській височинній області (Вишневе і Фастів). Навкруги міст переважають соснові ліси (Полісся) або агроценози на місці дубових лісів (Лісостеп). Екологічна ситуація, де для оцінки умов проживання населення враховувалися природні умови території, забрудненість природного середовища, антропогенне навантаження на територію [3], оцінюється як помірно сприятлива для Фастова і задовільна – для Вишгорода і Вишневого.

На думку Ю.І. Єгорова, актуальною є необхідність певного перегляду й удосконалення методології містобудівного планування і проектування функціонально-планувальної організації історичних населених пунктів. Особливу значущість процес набуває у новій ринковій соціально-економічній ситуації в умовах децентралізації інвестиційної діяльності, змін у землекористуванні, характері

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2 (14) 2015

містобудівного процесу і необхідності посилення ролі екологічної і культурної складової у містобудуванні України [2].

Мета дослідження – аналіз якісного складу земельного фонду обраних малих міст за окремими загальноприйнятими екологічними індикаторами, рівня озеленення міста та забезпеченості населення зеленими насадженнями загального користування.

Аналіз розподілу міських земель проводився за даними землевпорядних форм №6-зем зазначених міст, було зроблено співставлення фактичних і нормативних (рекомендованих згідно екологічно збалансованих вимог ФАО ООН) співвідношень сільськогосподарських, природних і забудованих територій міст [6]. За нашими дослідженнями з-поміж дослідних міст оптимістичніше виглядає ситуація у м. Вишгороді (табл. 1, рис.1).

Таблиця 1
Структура земельних ресурсів Київської області
і дослідних малих міст

Призначення територій	Площа, % від загальної або забудованої ²			
	область	Вишгоро д	Вишне ве	Фастів
Сільськогосподарські	59,2	7,3	5,9	59,9
Природні	36,3	62,2	3,3	12,5
Забудовані	4,5	30,5	90,8	27,6
Ліси	23,1	16,8	-	-
Зелені насадження загального користування	4,2 ²	0,3 ²	2,5 ²	4,0 ²
Води	6,2	39,4	-	-
Природоохоронні	0,3	0,04	-	-
Оздоровчі	0,02	-	-	-
Рекреаційні	0,1	0,01	-	-
Історико-культурного призначення	0,0035	-	-	-

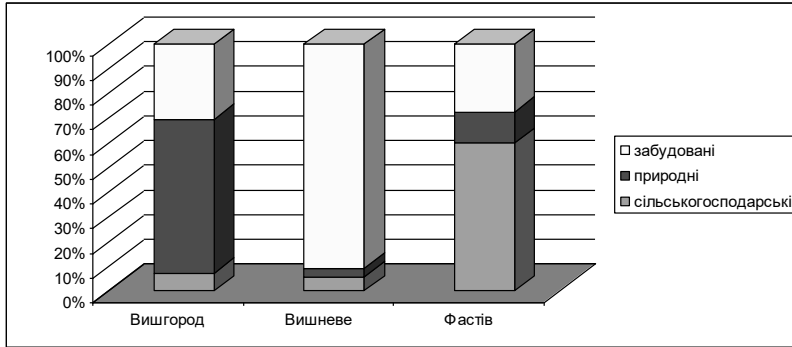

рис. 1. Розподіл територій малих міст за категоріями земель

Значна кількість природних територій у Вишгороді (62,2 %) відповідає рекомендованому значенню відносно загальної площі міської території і зумовлена включенням у міські землі значної площі водних територій (39,4%, – узбережжя Дніпра) та лісових масивів (16,8 % міської території). Сільськогосподарських земель порівняно із забудованими надзвичайно мало. Перспективи збільшення цієї категорії земель відсутні, тут і надалі пріоритетним є напрям на ущільнене багатоповерхове будівництво. Ситуація типова для міських територій: місць для відпочинку не вистачає внаслідок надмірної забудови території. У місті неприпустимо мало зелених насаджень загального користування. Загальноміського парку в місті немає, однак останнім часом у місті облаштовуються сквери.

З огляду на розподіл міських територій вважаємо за доцільне у перспективі створити зелені насадження загального користування на базі частини міських лісів, можливо організувати лісопаркову зону, природний парк.

У м. Вишневому майже всі землі (90,8 %) представлені забудованими територіями. Тобто, цей показник майже втричі вищий, ніж у двох інших містах. Природні території майже відсутні. За показниками, які розглядаються, в цьому місті ситуація найгірша.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2 (14) 2015

Місто Фастів вирізняється серед решти дослідних міст значним відсотком сільськогосподарських земель (59,9 % території міста, що майже вдвічі вище рекомендованого показника). Відносна кількість забудованих земель (27,6 %) перебуває майже на одному рівні з м. Вишгородом, що майже у п'ять разів перевищує рекомендоване значення. Під житлову забудову (переважно одно- та двоповерхову) припадає 9,1 % території, землі промисловості – 5,3 % території міста або 19,3 % забудованих земель.

У цілому по області вдвічі більше, ніж рекомендовано, сільськогосподарських земель і вдвічі менше – природних територій. Забудованих земель дещо менше, ніж рекомендується (4,5 % проти 6,0).

Вважається, що для умов збалансованого розвитку урбанізованих ландшафтів площа заповідних територій повинна складати 10–15 % від загальної [6]. До категорії природоохоронних територій (яких в Україні 4,16 %) відносяться 0,3 % території області і 0,03 % земель м. Вишгорода, де природний заповідний фонд представлений ботанічним заказником (хвощ великий). У двох інших містах такі території взагалі відсутні. Натомість у Фастові є два парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (Молодіжний і Фастівський), завдяки чому місто краще забезпечене зеленими насадженнями загального користування (4,0 % забудованої території).

У табл. 2 наведено рекомендоване ФАО ООН і фактичне співвідношення сільськогосподарських, природних і забудованих земель у цілому по Київській області і для кожного з дослідних малих міст. Для території області в цілому співвідношення забудованих і природних територій можна вважати оптимальним (фактичне співвідношення 1:8 проти рекомендованого 1:10), однак площа сільськогосподарських земель у 2,6 рази перевищує рекомендований показник. Можна вважати це індикатором, підтверджуючим аграрний профіль країни.

*Таблиця 2
Фактичні і рекомендовані значення екологічних
індикаторів малих міст*

Призначення територій	Співвідношення територій				
	область	Вишгород	Вишневе	Фастів	Рекомендоване
Сільсько-господарські	13	0,2	0,06	2,2	5
Природні	8	2	0,04	0,5	10
Забудовані	1	1	1	1	1

Одним із головних факторів, що впливають на перспективи озеленення міста є рівень використання земельного фонду, а саме – щільність забудови міської території [1].

У цілому по Київській області зелені насадження загального користування становлять 39,4 %. Внутріміські зелені насадження загального користування за нормативами для малих міст становлять 22-25% загальної площі зелених насаджень на території забудови міст України. а рекомендаціями М. Лусе, розробленими ще за радянських часів для малих міст Латвії [4], норма озеленення для малих міст мала б регламентувати максимально допустимий рівень озеленення і становити близько 4 м² на одного мешканця. На нашу думку, впровадження такого регламентування для малих українських міст було б вкрай недоречне і призвело б до ще більшого скорочення наявних площ міських зелених насаджень.

Відомо, що за рекомендаціями ВООЗ норма озеленення міської території має становити 50 м² на одного мешканця, а за стандартами ЄС – 26. Площа озелених територій загального користування на території забудови, згідно діючих в Україні нормативів і поправок щодо розташування малих міст в оточенні існуючих лісів та в узбережних зонах крупних рік, має становити не менше 6,4 м²/люд. у Поліссі і 7,2 м²/люд. у Лісостепу. Таким чином,

для Вишгорода загальна площа насаджень загального користування повинна складати не менше 17 га, для Вишневого – 24 га, а для Фастова – 35 га. Цей показник витриманий лише для Фастова, де площа зелених насаджень загального користування сягає 47 га, а загалом до категорії земель, які використовуються для відпочинку та інших відкритих земель належить 102,4 га. Натомість, площа зелених насаджень загального користування у Вишгороді у 3,4 рази нижча від нормативної, а у Вишневому – нижча у 1,5 рази.

Проведений аналіз підтверджує дані літературних джерел про те, що сучасний стан використання земельних ресурсів малих міст, як і інших урбанізованих територій, не відповідає вимогам раціонального природокористування. Для малих міст характерна підвищена питома вага забудованих територій і занижена – природних, а також недостатня забезпеченість зеленими насадженнями, що потребує подальшого збалансування.

Література

1. Герасимчук З.В. Перспективи озеленення у контексті збалансованого розвитку території України / З.В. Герасимчук // Научно-технічний збірник: Коммунальное хозяйство городов. – № 86. – С.440– 444.
2. Єгоров Ю.І. Принципи архітектурно-ландшафтної організації історичних міст України (на прикладі міста Умань) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата архітектури: 18.00.04/ Юрій Іванович Єгоров. – К., 2008. – 22 с.
3. Комплексний атлас Київської області / О.В. Онищак, О.Ю. Король, О.В. Радченко та ін.. – К.: ДНВП «Картографія», 2009. – 80 с.
4. Лусе М. Озеленение малых городов Латвии / Лусе М. – Рига: Зинатне, 1978. – 103 с.
5. Петришин Г.П. Мале місто у структурі організації розвитку сучасного міста / Г.П. Петришин // Архітектура: [зб. наук. пр.] – Л.: Вісник / Львівська політехніка, 2008. – № 632. – С. 186-193.

6. Поволоцкая І.В. Рівень озеленення міста Донецька як екологічний показник сталого розвитку / Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів: М-ли ХХ Всеукр. наук. конф. аспірантів і студентів. – Донецьк, ДонНТУ, 2010. – Електронний ресурс: <http://www.masters.donmtu.edu.ua>

7. Топилко С.І. Архітектурно-планувальна структура містечок Галичини, закладених у другій половині XVI – XVII століттях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата архітектури: 18.00.01 / Світлана Ігорівна Топилко. – Л., 2003.– 18 с.

Анотация

Приведен анализ распределения земельного фонда ряда малых городов Киевской области. Исследован уровень озеленения городов и его соответствие нормативным показателям.

Ключевые слова. Малый город, земельный фонд, зеленые насаждения.

Abstract

The analysis of land resources distribution for series of small towns of Kyiv region was done. The level of urban planting and its compliance to regulatory requirements was investigated.

Keywords: Small town, land fund, green spaces

Стаття надійшла до редакції у травні 2015 року.

УДК 711.57

Трошкін А.А.¹⁷, студент

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури,

Трошкіна О.А., канд. арх., доц., НАУ, м. Київ

АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРНИХ РІШЕНЬ МУЗЕЇВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

В статті проведений аналіз архітектури музеїв транспорту, зокрема, водного, як за кордоном так і на пострадянському просторі.

¹⁷ ©Трошкін А.А., Трошкіна О.А.